

DURUMBÚZA

nébih
termőföldtől
az asztalig

Verzió:

NEBIH/2/1

Készítette:

**Dr. Matók György
Somogyi Ferenc
Poós Bernát**

Lektorálta:

Csapó József

Hatályos:

2018.07.01.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	5
2	Általános rész	5
2.1	Bejelentés kezdeményezése	5
2.2	Bejelentés elfogadása	5
2.3	Vizsgálat szüneteltetése, megszünése, bejelentések visszavonása, meghosszabbítása.....	5
2.3.1	A vizsgálat szüneteltetése	5
2.3.2	Vizsgálat megszünése	6
2.3.3	Vizsgálat meghosszabbítása	6
2.4	Új fajtafenntartó bejegyzése	6
2.5	Bejelentések nyilvántartása	6
2.6	Fajtanév bejelentése.....	6
2.7	Egyéb általános tudnivalók	7
2.7.1	Elismerés utáni ellenőrzés.....	7
2.7.2	Felkerülés a Nemzeti, az EU és az OECD fajtajegyzékre	7
2.7.3	Visszavonás a Nemzeti Fajtajegyzékről	7
2.7.4	A Nemzeti Fajtajegyzéken való szereplés meghosszabbítása	7
3	Gazdasági értékvizsgálatok gyakorlati végrehajtása	7
3.1	Kísérleti helyek száma.....	7
3.2	Kísérlet időtartama	7
3.3	Kísérletek elrendezése, tenyészterület, parcella méret	7
3.4	Vetőmag beküldése mennyiségi és minőségi előírások, határidők.....	8
3.4.1	Beküldendő vetőmag mennyisége és minősége	8
3.4.2	Vetőmag beérkezési határideje.....	8
3.4.3	Csávázás.....	8
3.4.4	Beküldés	8
3.5	Vetőmag szétosztás, kiszállítás	8
3.5.1	Kísérleti vetőmag maradékok tárolása, kezelése	9
3.6	Kísérlet beállítása	9
3.6.1	A terület kiválasztása.....	9
3.6.2	Tápanyag utánpótlás	9
3.6.3	Vegyszeres gyomirtás	9
3.6.4	Vetés.....	9
3.6.5	Kísérleti parcellák jelzése, kezelése.....	9
3.6.6	Növényápolás, növényvédelem	10
3.6.7	Öntözés.....	10
3.7	Betakarítás	10
3.8	Adat felvételezés és a megfigyelőívhez kapcsolódó fogalmak.....	10
3.8.1	Vetési idő.....	10
3.8.2	Kelés napja.....	10
3.8.3	Télállóság.....	10

3.8.4	Kalászás időpontja	11
3.8.5	Növénymagasság	11
3.8.6	Kalász szám	11
3.8.7	Állóképesség	11
3.8.8	Technikai érettség napja (érés idő)	11
3.8.9	Betakarítás ideje	11
3.8.10	Termésmennyiség mérés	12
3.8.11	Szemnedvesség	12
3.8.12	Ezerszemtömeg	12
3.8.13	Hektoliter tömeg	12
3.9	Beltartalmi vizsgálatok	12
3.9.1	Mintavétel	12
3.10	Növénykórtani megfigyelések	12
3.10.1	Kalászfuzáriózis (<i>Fusarium spp.</i>)	14
3.10.2	Levélrozsa (<i>Puccinia triticina</i>)	15
3.10.3	Sárgarozsa (<i>Puccinia striiformis</i>)	15
3.10.4	Szárrozsa (<i>Puccinia graminis f.sp. tritici</i>)	15
3.10.5	Gabonalisztharmat (<i>Blumeria graminis f. sp. tritici</i>)	17
3.10.6	Fahéjbarna levélfoltosság (<i>Drechslera tritici-repentis</i>)	18
3.10.7	Szeptóriás levélfoltosság (<i>Septoria tritici</i>), Szeptóriás pelyvabarnulás (<i>Stagonospora nodorum</i>), Barna levélfoltosság (<i>Bipolaris sorokiniana</i>), Aszkohítás levélfoltosság (<i>Ascohyta graminicola</i>)	19
3.11	Kísérletek növénykórtani értékelhetősége	20
3.12	A fajták növénykórtani besorolása	20
4	A gazdasági érték megállapítása	21
4.1	A gazdasági értéket meghatározó tulajdonságok	21
4.1.1	Terméshozam	21
4.1.2	Növénymagasság	22
4.1.3	Télállóság (őszi durum búza)	22
4.1.4	Állóképesség	22
4.1.5	Minőségi tulajdonságok	22
4.1.6	Növénykórtani tulajdonságok	22
4.2	Előterjesztés szempontjai	23
4.2.1	Termőképesség	23
4.2.2	Beltartalom	23
5	Előterjesztés feltételei	23
6	Standardok használata	24
7	Tájékoztatás, adatközlés	24
7.1	Általános tudnivalók	24
7.2	Részeredmények közlése	24
7.3	Éves jelentés	24

8 Kísérlet elbírálása	25
8.1 A kísérlet elfogadása	25
8.2 Kísérlet kizárása	25
9 DUS vizsgálatok	25
9.1 Gyakorlati végrehajtása	25
9.1.1 Vizsgálati helyek száma	25
9.1.2 Vizsgálat időtartama	25
9.1.3 A fajta bejelentésének és visszavonásának határideje	25
9.1.4 A vetőmag beérkezésére, mennyiségére és minőségére vonatkozó előírások.....	25
9.1.5 A vetőmag kezelése a vizsgálat befejezése után	26
9.1.6 Vizsgálati irányelv száma	26
9.2 Kísérletek beállítása és végrehajtása	27
9.2.1 Parcellák jelölése	27
9.2.2 Parcella adatok	27
9.2.3 Vetés módja és ideje	27
9.2.4 Öntözés.....	27
9.2.5 Növényvédelem és növényápolás	27
9.2.6 Vizsgálati minták begyűjtése	28
9.3 Tulajdonságtáblázat	28
9.4 Laboratóriumi vizsgálat.....	28
9.5 A DUS vizsgálati eredmények megállapítása, döntési szabályok	28
9.5.1 Megkülönböztethetőség	28
9.5.2 Egyöntetűség	29
9.5.3 Állandóság	29
9.6 Egyéb DUS vizsgálati tudnivalók	29
9.6.1 Kiértesítés	29
9.6.2 Állami elismerés meghosszabbítása	29
10 Előterjesztés tartalma	30
10.1 Az előterjesztés feltételei	30
10.2 Az előterjesztés tartalma	30
11 NÉBIH nemzetközi tájékoztatási kötelezettsége	30

1 Bevezetés

Magyarországon a növényfajták állami elismerését a 2003. évi LII törvény „A növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról” és annak végrehajtásáról szóló 40/2004. (IV.7.) FVM rendelet (továbbiakban Rendelet) „A növényfajták állami elismeréséről” szabályozza. Idézett rendelet 2. § (1) szerint a növényfajták állami elismeréséhez és a növényfajta-oltalom megszerzéséhez szükséges kísérleti vizsgálatokat – a Fajtaminősítő Bizottság által jóváhagyott módszertan szerint - a Nemzeti Élelmiszerlánc-Biztonsági Hivatal (továbbiakban: NÉBIH) végzi és azt a Fajtaminősítő Bizottság jóváhagyása után mind a bejelentőnek, mind a NÉBIH -nek alkalmazni kell.

2 Általános rész

2.1 Bejelentés kezdeményezése

A bejelentést hivatalos bejelentőíven és mellékletein kell megtenni. Az adatok valódiságát a bejelentő, illetve képviselője aláírásával igazolja.

Tartalmi és formai követelményeket jogszabály írja elő.

2.2 Bejelentés elfogadása

A fajtabejelentések folyamatosak, de az adott tenyészidőre vonatkozó bejelentést csak Rendelet 4. sz. mellékletében meghatározott határidőig lehet elfogadni. A nem a jogszabályban előírt feltételek szerint kitöltött, illetve a nem EU tagországban illetékes bejelentő írásbeli hozzájárulása nélkül beküldött bejelentőíveket a NÉBIH elfogadás nélkül visszaküldi. A beérkezett bejelentőívek elfogadásáról a NÉBIH határozatot hoz.

2.3 Vizsgálat szüneteltetése, megszünése, bejelentések visszavonása, meghosszabbítása

2.3.1 A vizsgálat szüneteltetése

A vizsgálat szüneteltetését a bejelentő egy ízben, egy ciklusra kérheti. A kérelmet írásban legkésőbb a vetőmag beérkezésének határidejéig (szeptember 20., illetve február 10.) kell közölni.

2.3.2 Vizsgálat megszünése

A NÉBIH a vizsgálatokat a Rendelet 13.§ (3) alapján szünteti meg.

A már kísérletbe állított fajtákra vonatkozó bejelentéseket a bejelentő írásban visszavonhatja. Tárgyévre vonatkozóan a visszavonást a vetőmag beérkezésének határidejéig (szeptember 20. illetve február 10.) kell megtenni, ha ezt követően történik meg a visszavonás, a fajtajelölt vizsgálatának első részszámlája kiküldésre kerül.

2.3.3 Vizsgálat meghosszabbítása

Amennyiben a vizsgálat bármely okból meghiúsul, a vizsgálat ideje legfeljebb egy évvel meghosszabbítható.

2.4 Új fajtafenntartó bejegyzése

Az államilag elismert - oltalom alatt nem álló fajták- hazai fajta fenntartására újabb fajtafenntartó(k) jelentkezhethet(nek) be az erre szolgáló bejelentőíven (melléklet). A bejelentés alapján a NÉBIH ellenőrzi a bejelentési dokumentációt, a fajtafenntartás eredményességét, és az új fajtafenntartótól bekért vetőmagot (szaporítóanyagot) egy éves DUS vizsgálatban összehasonlítja a referencia gyűjteményben lévő vetőmaggal (szaporítóanyaggal). Ha a fajtafenntartás összehasonlításának eredménye pozitív, akkor a NÉBIH előterjesztést készít a Fajtaaminősítő Bizottság részére az újabb fajtafenntartó bejegyzésére.

2.5 Bejelentések nyilvántartása

A NÉBIH a bejelentőíveket beérkezési sorrend alapján érkezteti és iktatja. Az iktatás során rögzíti a fajtajelölt nevét vagy nemesítői jelzését, amelyen a vizsgálati idő alatt a nyilvántartásban szerepel, és amely nem változtatható. A fajta azonosítása a vizsgálat ideje alatt a nyilvántartási szám alapján történik. (Azon fajták, melyek már szerepelnek az EU Közösségi Katalógusában, az eredeti néven kerülhetnek nyilvántartásra.)

2.6 Fajtanév bejelentése

Amennyiben a bejelentő a fajta nevét a bejelentőíven nem adta meg, vagy azon változtatni akar, úgy azt külön kérés nélkül az utolsó vizsgálati év vetőmag beérkezésének határidejéig (szeptember 20., illetve február 10.) kell megtenni.

2.7 Egyéb általános tudnivalók

2.7.1 Elismerés utáni ellenőrzés

A NÉBIH a letéti minták szántóföldi összehasonlítását szűrőpróbaszerűen ellenőrzi.

2.7.2 Felkerülés a Nemzeti, az EU és az OECD fajtajegyzékre

Az állami elismerésről szóló határozat kiadása után az állami elismerésben részesült fajták felkerülnek a Nemzeti Fajtajegyzékre. A Nemzeti Fajtajegyzék változásairól a NÉBIH tájékoztatja az Európai Unió Bizottságát (Brüsszel), amely gondoskodik az EU Közös Katalógusra vételről. A NÉBIH évente egy alkalommal küld jelentést az OECD tagállamok részére készülő jegyzék kiegészítéséhez.

2.7.3 Visszavonás a Nemzeti Fajtajegyzékről

A bejelentő bármikor kérheti az elismerés visszavonását.

2.7.4 A Nemzeti Fajtajegyzéken való szereplés meghosszabbítása

Az állami elismerés 2004. május 1. után 10 évre szól. A Fajtajogosult két évvel a lejárát előtt kérheti a fajta Állami Elismerésének meghosszabbítását, melyet a NÉBIH az előírt egyéves összehasonlító DUS vizsgálatok, és adminisztratív eljárások lefolytatása után a Fajtaminősítő Bizottság elé terjeszt.

3 Gazdasági értékvizsgálatok gyakorlati végrehajtása

3.1 Kísérleti helyek száma:

Őszi durum búza: 4 hely (minimum 2 értékelhető hely)

Tavaszi durum búza: 4 hely (minimum 2 értékelhető hely)

3.2 Kísérlet időtartama

Őszi durum búza: 3 év

Tavaszi durum búza: 2 év

3.3 Kísérletek elrendezése, tenyészterület, parcella méret:

A kísérletek 4 ismétléses véletlenblokk elrendezésűek az állomásokra meghatározott randomizáció szerint beállítva.

Egy kísérlet típusban legfeljebb 35 fajta szerepelhet.

Bruttó parcellaméret: 1,40 x 9,20 m

Nettó parcellaméret: 1,40 x 7,20 m

Sortávolság: 12 / 10,5 cm

Sorok száma: 10 / 12 db

Vetés mélység: 4-6 cm

Csíraszám: 500 csíra/m²

3.4 Vetőmag beküldése mennyiségi és minőségi előírások, határidők

3.4.1 Beküldendő vetőmag mennyisége és minősége

A Rendelet 5. sz. melléklete szerint. A nem megfelelő minőségű vetőmag a kísérletekből kizárható. A beküldött vetőmagot a NÉBIH szűrőpróbaszerűen ellenőrzi. A vetőmag minőségi tulajdonságait a bejelentő köteles közölni.

3.4.2 Vetőmag beérkezési határideje

Őszi durum búza: szeptember 20.

Tavaszi durum búza: február 10.

3.4.3 Csávázás

2008. ősztől központi csávázást végzünk. A kísérleti vetőmagokat csávázatlanul kérjük beadni. A DUS és gazdasági értékvizsgálatra (GÉV) szánt vetőmagot egy mintaként kell beadni.

3.4.4 Beküldés

Az első vizsgálati évben a GÉV és DUS vizsgálatokhoz szükséges vetőmag mennyiséget egy tételben kell megküldeni. A vetőmag beküldéséről a bejelentőnek kell gondoskodnia. A vetőmagot az alábbi címre kell eljuttatni: NÉBIH NFÁ. Vetőmagelosztó, 2463 Tordas Szabadság u. 2. (továbbiakban: VEO).

A beérkezett vetőmagról a vetőmagelosztóban nyilvántartást vezetnek.

3.5 Vetőmag szétosztás, kiszállítás

A beérkezett vetőmagokból az éves fajtasorrendnek megfelelően a szükséges vetőmag mennyiségeket a VEO méri ki.

3.5.1 Kísérleti vetőmag maradékok tárolása, kezelése

A kísérletek vetése után megmaradt növényanyagot a VEO biztonsági minta vétele után megsemmisíti. Amennyiben a beküldő a vetőmag maradékra igényt tart, ezt a beszállításkor írásban jelezni kell.

3.6 Kísérlet beállítása

3.6.1 A terület kiválasztása

Kísérletet csak megfelelő kultúrállapotú, nehezen irtható gyomoktól és talajlakó állati kártevőktől, barázdáktól, és bakháaktól mentes, a talajféleségnek és termőréteg-mélységnek megfelelő művelésben részesített, homogén talajminőségű táblába szabad elhelyezni.

Kísérletet ismeretlen agrotechnikai előtörténetű, táblába elhelyezni nem szabad! A kísérlet területe elővetemény szempontjából is homogén legyen.

A kísérleti területet az elővetemény lekerülésétől a kísérlet vetéséig folyamatosan gyommentesen kell tartani. Kísérlet után kísérlet legalább négy évig nem kerülhet ugyanarra a területre. Az elővetemény megválasztására vonatkozó szakmai korlátozásokat be kell tartani.

3.6.2 Tápanyag utánpótlás

A kísérleti területre szerves trágyát kijuttatni csak a kísérlet előveteménye alá, vagy azt megelőzően szabad. A szerves trágyát, amennyiben az nem volt vizsgálva, a tápanyag mérlegbe nem kell beállítani. A műtrágya adagokat a kísérleti területre vonatkozó 1 éven belül elvégzett talaj-tápanyag vizsgálatra épített műtrágya mérleg alapján kell meghatározni, a termőtájról jellemző, legalább 4-5 t/ha termésszinthez igazítva.

3.6.3 Vegyszeres gyomirtás

A vegyszeres gyomirtást a növényállományra nézve a lehető legkisebb várható fitotoxikus kárt okozó engedélyezett gyomirtó szerekkel szabad végezni.

3.6.4 Vetés

Vetés javasolt ideje: őszi durum búza: október 1-10. között

tavaszi durum búza: március 01-10-ig

3.6.5 Kísérleti parcellák jelzése, kezelése

A kísérleti parcellákat a NÉBIH a vetést követő 10 napon belül, de legkésőbb szárbaindulásig mind a négy ismétlésben ellátja egyértelmű, tartós jelzésekkel. A parcellavégeket kelés után ki kell vágni úgy, hogy a parcellák hossza egyenlő legyen. A tenyészidő során, a parcellaszéleken, az utak mentén gyomosodást meg kell szüntetni.

Az első ismétlésben a NÉBIH feltünteti a bejelentőíven szereplő nemesítői jelzést, a további ismétlésekben a randomizációs sorszámot.

Kísérletek jelzése: I/A1

3.6.6 Növényápolás, növényvédelem

Növényvédelmi eljárást csak a kultúrára nézve a lehető legkisebb várható fitotoxikus kárt okozó növényvédő szerrel szabad végezni.

Kártevők elleni védelem: A kísérletet minden állati kártevőtől meg kell védeni.

Kórokozók elleni védelem: Gombabetegségek ellen vegyszeres védekezés nem alkalmazható.

3.6.7 Öntözés

A teljesítményvizsgálatok természetes csapadékviszonyok között folynak. Öntözés csak kelesztés vagy az állomány megmentése céljából végezhető.

3.7 Betakarítás

A betakarítást legkésőbb akkor kell megkezdeni, amikor a kísérlet legkésőbbi fajtáinak szemnedvessége eléri a 14-15%-ot. A betakarítást a parcellák 100-100 cm-es optikai sávjának eltávolításával kell kezdeni. A nettó parcellahosszúság, melyről a termést mérik, így 7,20 m. Egy-egy kísérlet típus valamennyi fajtájának betakarítását egy napon belül be kell fejezni.

3.8 Adat felvételezés és a megfigyelőívhez kapcsolódó fogalmak

3.8.1 Vetési idő

Az a nap, amikor a kísérlet vetése megtörtént.

3.8.2 Kelés napja

Az a nap, amikor a sorok jól látszanak.

3.8.3 Télállóság

Az őszi durum búzánál kitavaszkodáskor bonitálással állapítjuk meg a kifagyott növények %-át az alábbiak szerint:

- 9 = Kiritkulás nem, vagy csak alig látható. A leveleken fagykár, elhalás, feketedés vagy csúcscsáradás nem észlelhető.
- 7 = a parcellák állományában 15 %-nál nagyobb kiritkulás nincs. Elfagyás csak az alsó leveleken vagy a levélcsúcsokon látható.

- 5 = a parcellák állománya 16-40 %-ban kipusztult és/vagy az őszi levelek 50 %-ban vagy annál nagyobb arányban elfagytak.
- 3 = 41-70 %-os állományritkulás és levélhalás esetén.
- 1 = 70 % feletti kiritkulás esetén.

3.8.4 Kalászás időpontja

Az a nap, amikor a növényállomány 50%-án a főkalász megjelenik. A kalások akkor tekinthető megjelentnek, ha a kalász alsó része a zászlóslevél alapja fölé nőtt.

3.8.5 Növénymagasság

A növényállományban a talajtól a növény csúcsáig mért magasság cm-ben. Nem kell figyelembe venni azt az esetet, amikor a felső levél a kalász csúcsa fölé nő, és nem számítjuk bele a szálla hosszát sem. A lerogyott, megdőlt növények hosszúságát kiegyenesítve, felállítva kell mérni. A parcellákat az 5. sor 3-5. métere között kell megmérni az I. és III. ismétlésben. A felvételezést virágzás után két héttel kell elvégezni.

3.8.6 Kalász szám

Az I. és III. ismétlés 5. sorainak 3-4. méter közötti szakaszán számolt termékenyült kalászok száma. A sortávolság függvényében négyzetméterre vetítve adjuk meg adatfeldolgozás után.

3.8.7 Állóképesség

Betakarítás előtt ismétlésenként kell megállapítani bonitálással az alábbiak szerint:

- A növény függőlegesen áll (90°), a parcellákon nincs megdőlés (9 kiváló)
- A növény a függőlegeshez viszonyítva $60-90^\circ$ közötti mértékben dőlt, illetve a parcella terület legföljebb 15%-án látható bármilyen fokú dőlés (7 jó)
- A növény a függőlegeshez viszonyítva $30-60^\circ$ közötti mértékben dőlt, illetve a parcellaterület nem több mint 30 %-ára terjed ki a megdőlt részek aránya (5 közepes)
- A növény a függőlegeshez viszonyítva $0-30^\circ$ közötti mértékben dőlt, vagy a terület arányos megdőlés 30-60 % közé tehető (3 gyenge)
- A növény a földön fekszik (0°) ill. 60 % terület arányos megdőlés fölött (1 rossz)

3.8.8 Technikai érettség napja (érés idő)

Az a nap, amikor a szemnedvesség, szemrevételezéses és szemroppantásos módszerrel meghatározva, eléri a betakarítás szempontjából optimális állapotot.

3.8.9 Betakarítás ideje

Az a nap, amikor a tényleges aratás megtörténik.

3.8.10 Termésmennyiség mérés

A betakarításkor mért termés tömege (kg/parcella).

3.8.11 Szemnedvesség

A parcellánkénti termésből vett minta víztartalma %-ban. Meghatározása ismétlésenként műszerrel vagy szárítószekrényben történik.

3.8.12 Ezerszemtömeg

A parcellatermés megállapítása után a négy ismétlés összeöntött és egalizált terméséből légszáraz állapotban a termés ezerszemtömege.

3.8.13 Hektoliter tömeg

Aratás után a négy ismétlés összeöntött és egalizált terméséből vett mintából kerül meghatározásra, az erre a célra szolgáló berendezéssel.

3.9 Beltartalmi vizsgálatok

3.9.1 Mintavétel

Minden kísérleti helyről fajtánként 2, 0 kg mintát kell a tordasi laborba minden év július 31-ig beküldeni a négy ismétlés termésének egyesített és tisztított anyagából.

Vizsgált tulajdonságok: Nedves sikér tartalom, Száraz sikér tartalom, Acélosság, Sárga pigment tartalom, Darakihozatal, Órlési finomság, Fehérjataralom.

3.10 Növénykórtani megfigyelések

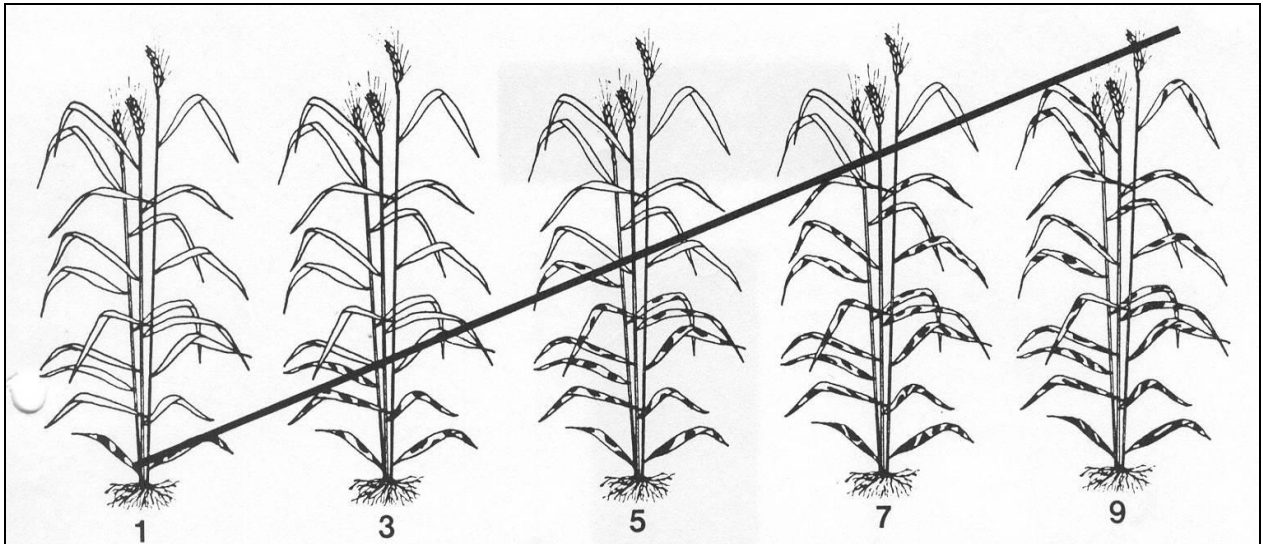
A vizsgálatok célja az egyes fajtajelöltek betegségekkel szembeni rezisztenciális tulajdonságainak megállapítása. A végső értékeléshez a fajtajelölteket rezisztenciakategóriákba soroljuk, melyek az alábbiak:

- 1 – rezisztens
- 2 – mérsékelten rezisztens
- 3 – közepesen fogékony
- 4 – közepesnél fogékonyabb
- 5 – nagyon fogékony

A kalászos növényfajok esetében – a fuzáriumos szemfertőzöttség kivételével – az egyes kórokozók fertőzöttségének mértékét 1–5 terjedelmű skálán, **bonitálással** kell megállapítani. A bonitálási skála legkisebb léptéke 0,25 egység, amely 5 %-os borításnak felel meg. Az ennél kisebb

mértékű fertőzés esetén a „nyom” értéket kell adni, amely a fertőzés számszerű mértékét 0,1 %-ban határozza meg. A betegség vizsgálata során az összes föld feletti növényi rész potenciálisan megfertőzhetőnek tekintendő, a fertőzés mértékét ennek figyelembevételével kell megállapítani, függetlenül a gombatelepek méretétől és a növényen való elhelyezkedésétől.

A levélbetegségek esetében tájékoztató jelleggel megadjuk a Saari Prescott skála értékét is, amely érték arra utal, hogy a kórokozó mely levélfelület magasságig terjedt.

Saari-Prescott skála

A durumbúzát károsító betegségek mindegyike képes jelentős járvány képzésére. Az egyes betegségeket megítélésük, gazdasági kárt okozó képességük alapján két csoportba soroljuk, amelyek az alábbiak:

- I. kimagasló mennyiségi/minőségi kárt okozni képes betegségek (nagyértékű fogékonyság a vizsgálatból történő kizárást von maga után)
- II. azon vizsgálandó betegségek köre, amelyek iránti fogékonyság elbírálásáról a Fajtaminősítő Bizottság dönt

A vizsgálatok során megfigyelendő betegségek:

I	II
<i>Fusarium</i> spp. belső szemfertőzőttség	lisztharmat (<i>Blumeria graminis</i> f.sp. <i>tritici</i>)
levélrozsa (<i>Puccinia recondita</i>)	fahéjbarna levélfoltosság

	(<i>Drechslera tritici-repentis</i>)
sárgarozsda (<i>Puccinia striiformis</i> var. <i>striiformis</i>)	szeptóriás levélfoltosság (<i>Septoria tritici</i>)
szarrozsa (<i>Puccinia graminis</i>)	szeptóriás pelyvabarnulás (<i>Stagonospora nodorum</i>)
	aszkohítás levélfoltosság (<i>Asyoshyta graminicola</i>)
	barna levélfoltosság (<i>Bipolaris sorokiniana</i>)

3.10.1 Kalászfuzáriózis (*Fusarium* spp.)

- **Státusa:** I.
- **Indoklás:** ezek a kórokozók évről-évre függetlenül, de minden évben károsítják a kultúrát. Az adatbiztonság, illetve a fajtajelölteknek erős fertőzési nyomással szembeni viselkedésének megismerése céljából a betegség provokációs kísérletben vizsgálandó.
- **Vizsgálat típusa:** provokációs kísérlet
- **Provokációs kísérlet helyszíne:** Röjtökmuzsaj, Növényfajta-kísérleti Állomás.
- **Kísérleti körülmények:** A provokációs kísérletet 3 ismétléses, véletlen blokk elrendezésben állítjuk be. A parcellák mérete 1 m². A kísérletet monokultúrában művelni, talaj előkészítés és gyomirtás tekintetében a hazai termesztési gyakorlatnak megfelelően kell művelni. Fungicid kezelésben a levélbetegségek ellen BBCH 35-ig 1 alkalommal részesülhet, tisztán strobilurin típusú fungiciddel. Állati kártevők ellen védeni kell.

Provokációs módszer leírása: ebben a kísérletben minden lehetséges eszközt meg kell ragadni a minél nagyobb mértékű fertőzési nyomás kialakítására.

A kísérletben monokultúrát, klíma-provokációt (mikro öntözés inokuláció előtt) és mesterséges fertőzést alkalmazunk. Érés csoportonként a teljes virágzás idején (3x2 ismétlésben) a kalászokat a *Fusarium* faj specialistától beszerzett, igazoltan szélsőséges mértékben patogén, búzaszemről visszanyert izolátumából származó makrokonídium és micélium fragmentum szuszpenziójával kell lepermetezni (30 cm³/parcella).

- 1. ismétlés: tömény szuszpenzió
- 2. ismétlés: eredeti szuszpenzió töménységének fele

- 3. ismétlés: kontroll (mesterséges fertőzés nincs)
- Vizsgálat módszere: belső szemfertőzöttség-vizsgálat
- Adatközlés: az egyes fajták szemfertőzöttségének mértékét fertőzött szem %-ban kell megadni.

3.10.2 Levélrozsda (*Puccinia recondita*)

- Státusa: I.
- Indoklás: ez a kórokozó a búza fajokon meglehetősen gyakran, nagy kártétel okozásával jelentkezik, vizsgálata ezért feltétlenül szükséges. Rasszváltása gyakori, emiatt provokációs kísérletben nem célszerű vizsgálni
- Vizsgálat típusa: spontán fertőzések kiértékelése
- Vizsgálat időpontja: a felvételezést csak abban az esetben kell az adott kísérletben végrehajtani, ha az első ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30%-ot
- Vizsgálat módszere: bonitálás 0-5 terjedelmű skálán.
- Adatközlés: a fertőzöttség mértékét fertőzött levélfelület %-ban kell megadni.

3.10.3 Sárgarozsda (*Puccinia striiformis* var. *striiformis*)

- Státusa: I.
- Indoklás: ez a kórokozó számottevő mértékű megbetegedést okozhat a búza fajtákon. Ritka megjelenése miatt provokációs kísérletben vizsgálni nem szükséges.
- Vizsgálat típusa: spontán fertőzések kiértékelése
- Vizsgálat időpontja: a felvételezést csak abban az esetben kell az adott kísérletben végrehajtani, ha bármelyik ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30 %-ot.
- Vizsgálat módszere: bonitálás 1-5 skálán
- Adatközlés: a fertőzöttség mértékét fertőzött felület %-ban kell megadni.

3.10.4 Szárrozsda (*Puccinia graminis*)

- Státusa: I.

- **Indoklás:** a kórokozó ritka, spontán megjelenése miatt csak provokációs kísérletben vizsgálható, de esetleges spontán fellépését is feltétlenül értékelni kell, mivel járványos években délről behurcolt fertőző anyaggal bővül ki a kórokozó hazai populációja, amely új rasszok felbukkanásával is járhat. Az új, afrikai eredetű rasszokban rejlő veszély indokolja a kórokozó státuszát.
- **Vizsgálat típusa:** a teljesítmény kísérletekben fellépő spontán fertőzések felvételezése és provokációs kísérlet végrehajtása, felvételezése

Spontán fertőzések kiértékelése: ebben az esetben a kötelezően előírt teljesítmény vizsgálati kísérletekben fellépő fertőzések mértékét kell felmérni.

- **Vizsgálat időpontja:** a felvételezést csak abban az esetben kell az adott kísérletben végrehajtani, ha az első ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30%-ot.
- **Vizsgálat módszere:** bonitálás 0-5 terjedelmű skálán.
- **Adatközlés:** a fertőzöttség mértékét fertőzött felület %-ban kell megadni.

Provokációs kísérlet végrehajtása: a provokációs kísérlet során mesterségesen hozunk létre olyan körülményeket, hogy a kórfolyamat a kísérleti parcellákon minél tökéletesebben végigmenjen.

- **Provokációs kísérlet helyszíne:** Röjtökmuzsaj, Növényfajta-kísérleti Állomás.
- **Kísérleti körülmények:** a provokációs kísérletet 3 ismétléses, véletlen blokk elrendezésű kísérlet keretében kell beállítani. A parcellák mérete 1 m², a köztes provokáló parcellák 0,5 m² nagyságúak. A kísérletet monokultúrában kell művelni, talaj előkészítés és gyomirtás tekintetében a hazai termesztési gyakorlatnak megfelelően. Fungicid kezelésben nem részesülhet, de rovarölő szerekkel védeni kell.
- **Provokációs technika leírása:** a kísérletben monokultúrát, klíma-provokációt, provokáló parcellákat és mesterséges fertőzést alkalmazunk. A provokáló parcellák 0,5 m² nagyságúak, minden kísérleti parcella két oldalán. A provokáló parcellákat 1 korai, 1 középerésű és 1 késői, szárrozsdra iránt szélsőségesen fogékony őszi búzafajta vetőmagjának homogén keverékével vetik el a kísérleti parcellák vetésével egy időben. Ezáltal biztosítható a nagymértékű, hosszantartó és egyenletes fertőzési

nyomás. A korai provokáló fajta BBCH szerint 39 – 41 fenofázisában a provokáló parcellákon 6 db 2-3 nóduszos állapotban lévő növényt kell beinjektálni ($2 \text{ cm}^3/\text{szál}$), az adott időszakban domináns szárrozsda rász - uredospóra keverékének vizes szuszpenziójával.

- Vizsgálat időpontja: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.
- Vizsgálat módszere: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.
- Adatközlés: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.

3.10.5 Gabonalisztharmat (*Blumeria graminis* f. sp. *tritici*)

- Státusa: II.
- Indoklás: ez a kórokozó számottevő kártételt képes okozni, emiatt vizsgálata szükséges. Spontán megjelenése megbízható, de nem minden évben alakul ki nagy fertőzési nyomás, így az adatbiztonság miatt provokációs kísérletben történő vizsgálata szükséges.
- Vizsgálat típusa: teljesítmény kísérletekben fellépő spontán fertőzések felvételezése és provokációs kísérlet végrehajtása, felvételezése

Spontán fertőzések kiértékelése: ebben az esetben a kötelezően előírt teljesítmény vizsgálati kísérletekben fellépő lisztharmat fertőzések mértékét kell felmérni.

- Vizsgálat időpontja: a felvételezést abban az esetben kell az adott kísérletben végrehajtani, ha az első ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30 %-ot.
- Vizsgálat módszere: bonitálás 1-5 skálán, valamint Saari-Prescott skálán.
- Adatközlés: A fertőzöttség mértékét fertőzött felület %-ban és a Saari-Prescott-skála alapján kell megadni.

Provokációs kísérlet végrehajtása: a provokációs kísérlet során mesterségesen hozunk létre extrém mértékű fertőzési nyomást, a betegség kialakulását minden lehetséges eszközzel segítve.

- Provokációs kísérlet helyszíne: Röjtökmuzsaj, Növényfajtakísérleti Állomás, az Ikva folyó mellett elhelyezkedő, speciális mikroklímájú kísérleti tér.
- Kísérleti körülmények: a provokációs kísérletet 3 ismétléses, véletlen blokk elrendezésű kísérlet keretében kell beállítani. A parcellák mérete 1 m^2 , a köztes

provokáló parcellák 0,5 m² nagyságúak. A kísérletet monokultúrában kell művelni, talaj előkészítés és gyomirtás tekintetében a hazai termesztési gyakorlatnak megfelelően. Fungicid kezelésben nem részesülhet, de rovarölő szerekkel szükség esetén az állati kártevők ellen védeni kell.

- Provokációs technika leírása: a kísérletben monokultúrát, klíma-provokációt és provokáló parcellákat alkalmazunk. Ezek 0,5 m² nagyságú parcellák minden kísérleti parcella két oldalán. A provokáló parcellákat 3, eltérő tenyészidejű (1–1 korai, középérésű és késői éréscsoportú), szélsőségesen lisztharmat-fogékony búzafajta vetőmagjának homogén keverékével kell elvetni a fajtajelöltek vetésével egy időben. Ezáltal biztosítható a nagymértékű, hosszantartó és egyenletes fertőzési nyomás.
- Vizsgálat időpontja: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.
- Vizsgálat módszere: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.
- Adatközlés: megegyezik a spontán fertőzöttség értékeléseknél leírtakkal.

3.10.6 Fahéjbarna levélfoltosság (*Drechslera tritici-repentis*)

- Státusa: II.
- Indoklás: ez a kórokozó a monokultúrában termesztett gabonák egyik legveszedelmesebb betegsége. Eredményesen csak monokultúrás provokációs kísérletben vizsgálható.
- Vizsgálat típusa: provokációs kísérlet végrehajtása

Provokációs kísérlet végrehajtása: Ebben a kísérletben minden lehetséges módon olyan magas szintű fertőzési nyomást kell létrehozni, hogy a tüneteket még a vegetáció elején értékelni lehessen.

- Provokációs kísérlet helyszíne: Röjtökmuzsaj, Növényfajtakísérleti Állomás
- Kísérleti körülmények: a provokációs kísérletet 2 ismétléses, véletlen blokk elrendezésű kísérlet keretében kell beállítani. A parcellák mérete 1 m². A kísérletet monokultúrában kell művelni, talaj előkészítés és gyomirtás tekintetében a hazai termesztési gyakorlatnak megfelelően. Fungicid kezelésben max. 3 alkalomban részesülhet (lisztharmat ellen, szükség szerint), rovarölő szerekkel szükség esetén az állati kártevők ellen védeni kell. A kórokozó nagy nedvesség igénye miatt szárazabb időjárás esetén a kísérletet öntözni szükséges.

- Provokációs technika leírása: a kísérletben monokultúrát, klíma-provokációt és fertőző anyag mesterséges kiszórását alkalmazzuk. A fertőző anyag az előző évi kísérlet fertőzött szalmája, amelyet feldarabolva, parcellánként 2x30 gr dózisban kell a parcellákra kijuttatni. Télen a szalmát hűvös helyen kell tárolni. Az őszi kultúrákra tél elején és végén, bokrosodáskor kell a szalmát kijuttatni. Tavasz gabonákra bokrosodás elején és végén. Ezáltal biztosítható a nagymértékű, hosszantartó és egyenletes fertőzési nyomás.
- A vizsgálat időpontja: a felvételezést akkor kell elvégezni, ha az első ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30 %-ot. A virágzás utáni időszakban a szekunder fertőzéseket kell értékelni egy alkalommal
- Vizsgálat módszere: bonitálás 1-5 skálán, valamint Saari-Prescott skálán.
- Mivel a sárga levélfoltosság levéltünetei könnyen összetéveszthetők más betegségek, élettani elváltozások tüneteivel, ezért az értékelés során mintát kell venni a parcellák állományából és specialista segítségével laboratóriumban kell ellenőrizni a kórokozó gomba faji azonosságát.
- Adatközlés: a fertőzöttség mértékét fertőzött felület %-ban és a Saari-Prescott-skála alapján kell megadni.

3.10.7 Szeptóriás levélfoltosság (*Septoria tritici*), Szeptóriás pelyvabarnulás (*Stagonospora nodorum*), Barna levélfoltosság (*Bipolaris sorokiniana*), Aszkohítás levélfoltosság (*Ascohyta graminicola*)

- Státusa: II.
- Indoklás: ezek a nedvesség igényes kórokozók meglehetősen ritkán lépnek fel a hazai búza állományokban, de jelentőségük helyileg nagy lehet, emiatt csak spontán fellépéseiket kell kiértékelni
- Vizsgálat típusa: spontán fertőzések kiértékelése
- Ebben az esetben a kötelezően előírt teljesítmény vizsgálati kísérletekben fellépő fertőzések mértékét kell felmérni.

- Vizsgálat időpontja: a felvételezést csak abban az esetben kell az adott kísérletben végrehajtani, ha bármelyik ismétlésben legalább 1 genotípus fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30 %-ot. A kórokozók fellépése gyakran heterogén, foltszerű, olykor több kórokozó együttesen lép fel.
- A vizsgálat módszere: bonitálás 1-5 skálán, valamint Saari-Prescott skálán.
A kísérlet csak akkor értékelhető, ha egy kórokozó minden vizsgált mintában abszolút domináns (több, mint 75 %).
- Adatközlés: a fertőzöttség mértékét fertőzött felület %-ban és a Saari-Prescott-skála alapján kell megadni.

3.11 Kísérletek növénykórtani értékelhetősége

Az adat felvételezést csak azokban a kísérletekben kell elvégezni, amelyekben a fertőzés mértéke (fertőzési nyomás) lehetővé teszi a fajták fogékonyságbeli különbségeinek megnyilvánulását, azaz a mindenkori fajtasor legfogékonyabb genotípusának fertőzöttsége eléri, vagy meghaladja a 30 %-ot (fertőzött felület % vagy fertőzött db %). Ezekben az esetekben a kísérlet valamennyi ismétlésében el kell végezni a felvételezést.

3.12 A fajták növénykórtani besorolása

A fajtajelölteket/fajtákat fertőzöttségük mértéke alapján 5 fogékonysági kategóriába soroljuk be a mindenkori kísérleti átlag függvényében:

- Ha a fertőzöttség kísérleti átlaga <50% , a besorolás az egyes fajták fertőzöttségének a kísérleti átlagtól való eltérésén alapszik. A kísérleti átlagot 100 %-nak (bázisnak) tekintve az adott fajta:
  - rezisztens (1) minősítést kap, ha fertőzöttsége nem haladja meg a kísérleti átlag értékének 25,0 %-át;
  - mérsékelten rezisztens (2), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 25,1-75,0 %-a;
  - közepesen fogékony (3), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 75,1-125,0 %-a;
  - közepesnél fogékonyabb (4), ha fertőzöttsége a kísérleti átlag értékének 125,1-175,0 %-a ;

- nagyon fogékony (5), ha fertőzöttsége meghaladja a kísérleti átlag 175 %-át.
- Ha a fertőzöttség kísérleti átlaga > 50 %, a besoroláskor a tényleges fertőzöttség százalékos értékei a rezisztencia/fogékonyság következő fokozatainak felelnek meg:
- 1 = 0 – 20 % = rezisztens,
  - 2 = 21 – 40 % = mérsékelten rezisztens
  - 3 = 41 – 60 % = közepesen fogékony
  - 4 = 61 – 80 % = közepesnél fogékonyabb
  - 5 = 81 – 100 % = nagyon fogékony

A fajtajelölt egy adott vizsgálati évre vonatkozó növénykórtani minősítését (1-5) az abban az évben beállított provokációs és/vagy teljesítmény kísérletek alapján megállapított fogékonyági kategóriák számtani átlaga adja, a lefelé kerekítés szabálya szerint. A végső minősítést a vizsgálati években kapott kategóriák átlagával állapítjuk meg, a fentiekben leírt módon.

Ha egy bizonyos betegség vonatkozásában az ugyanazon fajtára megállapított fogékonyági kategóriák között 2 vagy ennél nagyobb különbség mutatkozik, nem képezünk átlagot. Ezekben az esetekben az „ellentmondásos viselkedés” megjegyzés kerül a döntési táblázatba, és a Fajtaminősítési Bizottság dönt az adat felhasználhatóságáról.

4 A gazdasági érték megállapítása

4.1 A gazdasági értéket meghatározó tulajdonságok

A VCU tulajdonságok értékelése a véletlen blokkrendezés szerinti egytényezős kísérletek szokásos metodikája szerint történik (lásd Dr. Sváb János: Biometriai módszerek a kutatásban, *Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1981. Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás*).

4.1.1 Terméshozam (14% víztartalomra korrigált érték alapján)

A termés megállapítása az arra alkalmasnak ítélt kísérleti helyeken elfogadott parcellák termése alapján történik. A hiányzó parcella adatokat statisztikai adatpótlási módszerrel vesszük figyelembe. A kiértékelés egytényezős varianciaanalízissel történik.

4.1.2 Növénymagasság

Egytényezős varianciaanalízis alapján értékelve.

4.1.3 Télállóság (őszi durum búza)

Azon kísérleti helyekről ahol a kifagyás előfordult, a fajtára vonatkozó télállósági felvételezések bonitált értékeit kell ismétlésenként közölni, és egytényezős varianciaanalízissel értékelni. Amennyiben a standardok nem fagynak ki a kísérlet értékelhető, és a megsemmisült fajták 0,0 t/ha terméssel kerülnek értékelésre.

4.1.4 Állóképesség

Azon kísérleti helyekről ahol a megdőlés előfordult az állóképesség bonitált értékeit kell ismétlésenként közölni, és egytényezős varianciaanalízissel értékelni.

4.1.5 Minőségi tulajdonságok

Darakihozatal, acélosság, nedves sikér %, sárga pigment tartalom, fehérje tartalom.

4.1.6 Növénykórtani tulajdonságok

- A Hivatal a vizsgálat megszüntetésére tesz javaslatot abban az esetben, ha az I. kategóriába eső betegségek közül egyre 5 (nagyon fogékony), vagy kettőre 4 (közepesnél fogékonyabb) minősítést ér el a fajtajelölt, legalább 2 év vizsgálati eredménye alapján. Az előterjesztés összeállításakor a fuzáriumos belső szemfertőzöttséggel szembeni közepesnél fogékonyabb (4) minősítés kivételével a Hivatal kiemeli a fajtajelölt egyéb pozitív tulajdonságait (szignifikánsan magasabb szemtermés, kiemelkedő minőség), amelyek elbírálása a Fajtaminősítő bizottság hatásköre.
- A II. kategóriába eső betegségekkel szembeni fogékonyság elbírálásáról a Fajtaminősítő Bizottság saját hatáskörben dönt.
- Az egyes betegséggel szemben a fajta fogékonyságát ellentmondásosnak minősítjük, ha két vagy több vizsgálati év között 2-nél több kategória eltérés mutatkozik.

Az egyes betegséggel szemben a fajta fogékonyságát ellentmondásosnak minősítjük, ha két vagy több vizsgálati év között 2, vagy több kategória eltérés mutatkozik.

4.2 Előterjesztés szempontjai

4.2.1 Termőképesség

A fajtajelölt termése a kísérleti évek átlagában érje el vagy haladja meg a standard fajták átlagtermését (100%).

4.2.2 Beltartalom

A fajtajelölt darakihozatal %-os értéke a kísérleti évek átlagában érje el vagy haladja meg a standard fajták átlagát.

A beltartalmi eredmények a kísérleti évek átlagában éri el a mindenkori szabvány határértékeit. Ha valamelyik tulajdonság esetében a standard átlag nem éri el azt, akkor a jelölt haladja meg a standard átlag hasonló értékét.

Fajtaminősítéskor figyelembe veendő minőségi jellemzők:

minőségi jellemzők	I.
Darakihozatal %	
Acélos búzaszem, legalább, db%	70
Nedves sikér mennyisége, legalább, % (m/m)	32
Nyersfehérje tartalom, legalább, %	12,5
Sárga pigment tartalom, legalább, mg/kg	5,0

Alkalmazott szabványok

Nedvessikér tartalom meghatározás: MSZ 6367-12:1987

Szárazsikér tartalom meghatározás: MSZ ISO 6645:1993

Acélosság meghatározás: MSZ 6367-5:1966

Sárga pigment tartalom meghatározás: MSZ-08-0700-84

Őrlési finomság meghatározás: MSZ-08-0700-84

Fehérje tartalom meghatározás-közeli infravörös reflexiós spektroszkópia: (NIR): ICC standard No 159

5 Előterjesztés feltételei

Ha a fajtajelölt a DUS követelményeknek és az előterjesztés szempontjainak megfelelt, állami elismerési javaslattal kerül előterjesztésre.

6 Standardok használata

A standard a tulajdonságaik összességében legkedvezőbb fajták közül választható. Egy kísérletben a növényfaj jelentőségétől függően 2-3 standardot célszerű alkalmazni. Évente csak egy standard váltható le éréscsoportonként.

Kiválasztás szempontjai: minőségi és mennyiségi szempontok mellett egyéb is lehet (pl. speciális célra bejelentett fajták esetében). A standardváltást a Fajtaminősítő Bizottságnak be kell jelenteni, és nyilvánosságra kell hozni.

7 Tájékoztatás, adatközlés

7.1 Általános tudnivalók

Gazdasági értékvizsgálatok éves eredményeit a Hivatal elektronikus formában a bejelentők részére augusztus folyamán eljuttatja.

Kísérletek megtekintésére csak kísérővel (fajtakísérleti referens/állomásvezető) és egyeztetett időpontban kerülhet sor.

7.2 Részeredmények közzéte

Természeredmények: augusztus folyamán

Beltartalmi vizsgálatok: folyamatos, az utolsó éves fajtajelölteknél előterjesztésig

Kórtani eredmények: augusztus folyamán

7.3 Éves jelentés

Koordinációs értekezletre.

Előterjesztés elkészítése a Fajtaminősítő Bizottság ülése előtt legalább két héttel.

8 Kísérlet elbírálása

8.1 A kísérlet elfogadása

A kísérleti parcellák jelölése rendben megtörtént.

A kísérleti terület az egész tenyészidő folyamán megfelelő kultúrállapotban volt, beleértve az ellenőrző utakat is.

A növényzet a fajtára jellemző módon egyenletesen fejlődik, tápanyaghiány, talajfoltok (talajhibák), agrotechnikai hibák nem teszik kiegyenlítetté.

Nem érte jelentős elemi kár, vadkár.

Az előírt megfigyeléseket, méréseket a kijelölt határidőre elvégezték, és ezt megfelelően dokumentálták, az adatokat rögzítették, továbbították.

A termés mennyiség C.V. értéke nem nagyobb 15%-nál.

8.2 Kísérlet kizárása

A kísérlet kizárásáról a fajtakísérleti referens vagy állomásvezető javaslatára az osztályvezető dönt.

9 DUS vizsgálatok

9.1 Gyakorlati végrehajtása

9.1.1 Vizsgálati helyek száma

2

9.1.2 Vizsgálat időtartama

Minimum 2 vegetációs periódus

9.1.3 A fajta bejelentésének és visszavonásának határideje

Őszi durum búza: szeptember 10.

Tavaszi durum búza: január 31.

(A tárgyévi kísérletbe állításhoz, illetve a kísérletből történő visszavonáshoz.)

9.1.4 A vetőmag beérkezésére, mennyiségére és minőségére vonatkozó előírások

Vetőmag érkeztetés helye: NÉBIH Vetőmagelosztó H 2463 Tordas, Szabadság u 2.

Vetőmag beérkezésének határideje: őszi durum búza: szeptember 20.
tavaszi durum búza: február 10.

Szükséges csávázatlan vetőmagmennyiség: - 4 kg vetőmag
-220 db kalász

Vetőmag minőségi előírások: Rendelet 5. sz. melléklete szerint, melyet szűrőpróba szerint a NÉBIH ellenőriz. Nem megfelelő minőségű paraméterrel rendelkező vetőmag a kísérletekből kizárható. A vetőmag beküldéséről a bejelentőnek kell gondoskodnia.

9.1.5 A vetőmag kezelése a vizsgálat befejezése után

Ha a vizsgálatok alapján a fajtát regisztrálják, akkor a kísérleti célra beküldött vetőmag maradéka a tartós tárolóba kerül. **Regisztrálás esetén** a bejelentőnek még **5 kg** csávázatlan vetőmagot kell küldenie **etalon minta céljára**.

A regisztráció időtartama alatt a NÉBIH az etalon mintát a szükségletnek megfelelően felújítja.

A letéti felújító tétel bekérése esetén két egymást követő vizsgálati évben nem küld a bejelentő felújító mintát, akkor a fajtakísérleti referens joga és kötelessége az adott fajta állami elismerésének a visszavonását előterjeszteni.

Ha a fajtajelölt nem kerül regisztrálásra, akkor a maradék vetőmagot

- -vagy a bejelentő írásbeli kérelmére a NÉBIH az illető fajra megadott vetőmag beküldési határidő után 1 hónapon belül visszaszolgáltatja a bejelentőnek. Egy hónap után a vetőmag jegyzőkönyv felvétele mellett selejtezésre kerül.
- -vagy a bejelentő írásbeli kérelmének hiányában a NÉBIH jegyzőkönyv felvétele mellett leselejtezi.
- -vagy a bejelentő általános engedélye alapján, amennyiben a fajtát bármelyik UPOV hatóság már regisztrálta vagy oltalmazta, a tartós tárolóba referenciafajtaként letárolja.
- -vagy ha a fajtajelölt DUS vizsgálati szempontból értékes tulajdonsággal rendelkezik és a bejelentő nem tart igényt a vetőmagra, példafajtaként a tartós tárolóba letárolásra kerül.

9.1.6 Vizsgálati irányelv száma

Vizsgálati irányelv száma: CPVO TP/120/3 (2014.02.19.)

9.2 Kísérletek beállítása és végrehajtása

9.2.1 Parcellák jelölése

A DUS kísérlet minden esetben kódolva kerül beállításra. A parcella jelzése a vetéstervezési kódszámot tartalmazza. A fajtajelzések feltüntetése tilos.

9.2.2 Parcella adatok

sűrűsoros parcella:	- hosszúsága:	4 m
	- szélessége:	1,2 m
	- sortávolság:	0,24 m
	- sorok száma:	6 db
	- m ² -kénti növényszám:	350 db
kalászsoros parcella:	- hosszúsága:	21,6 m
	- szélessége:	1 m
	- sortávolság:	0,2 m
	- sorok száma:	108db (100 fj.+4 sűrűsoros+4 VCU)
életforma parcella (sűrűsoros):	- hosszúsága:	9 m
	- szélessége:	1,2 m
	- sortávolság:	0,2 m
	- sorok száma:	6 db
	- m ² -kénti növényszám:	350 db
Ismétlések száma:	- sűrűsoros parcella:	2
	- kalászsoros parcella:	1
	- életforma parcella:	1

9.2.3 Vetés módja és ideje

Vetés módja:	- sűrűsoros parcella:	gépi
	- kalászsoros parcella:	gépi, illetve 1-2 fajta esetén kézi
Vetés időpontja:	- őszi durum búza:	október 10-20.
	- tavaszi durum búza:	március 2. és 3. dekád
	- életforma:	április vége- május eleje

9.2.4 Öntözés

A növényállomány optimális fejlődéséhez szükség esetén öntözéssel kell pótolni a hiányzó vizet.

9.2.5 Növényvédelem és növényápolás

Vetőmagcsávázás: központi DUS állomás a fajtakísérleti referens utasítására végzi el.

Gyomirtás: vegyszeres gyomirtás csak olyan engedélyezett gyomirtó szerrel végezhető el, mely nem okoz a növényeken vagy a növényi részekben torzulást.

Kártevők elleni védelem: vegyszeres védelem szükség szerint.

Kórokozók elleni védelem: vegyszeres védelem szükség szerint.

Csak olyan növényvédő szerek használhatók, melyek nem okoznak morfológiai, élettani változásokat, illetve az esedékes megfigyelések optimális időben történő elvégzését nem akadályozzák (az előírt munkaegészségügyi várakozási idő betartását figyelembe kell venni).

9.2.6 Vizsgálati minták begyűjtése

Fajtánként 100 db egészséges, kellően fejlett, ép kalászt kell megszedni teljesérés stádiumában.

9.3 Tulajdonságtáblázat

CPVO-TP/120/3 (melléklet)

9.4 Laboratóriumi vizsgálat

Szemek fenolos színeződésének vizsgálata

CPVO-TP/19/3 (melléklet)

9.5 A DUS vizsgálati eredmények megállapítása, döntési szabályok

9.5.1 Megkülönböztethetőség

A fajta megkülönböztethető, ha minden más fajtától, amelynek létezése közismert, világosan megkülönböztethető. Csak regisztrációra, fajtaoltalom nélkül akkor megkülönböztethető, ha az EU közös fajtakatalógusán lévő fajtáktól világosan megkülönböztethető. A megkülönböztetéshez páros összehasonlítás módszerével vizsgáljuk a fajtákat.

Minőségi tulajdonságoknál két fajta között akkor tekinthető a különbség világosnak, ha egy vagy több tulajdonság esetében a kifejeződési értékek két különböző fokozatba esnek.

Nem valódi minőségi és vizuálisan regisztrált mennyiségi tulajdonságoknál a különbség akkor világos, ha az összehasonlított fajták közötti különbség nagyobb, mint a tulajdonságok kifejeződésének fajtán belüli szóródása. (minimum distans).

Mért mennyiségi tulajdonságoknál a különbség akkor világos, ha egy vagy több tulajdonság esetén a felvételezett értékek közötti különbség statisztikai módszerrel igazolt. (t próba, varianciaanalízis, a megkülönböztethetőség százalékos módszere).

9.5.2 Egyöntetűség

A fajta egyöntetű, ha a fajta elűtő növényegyedeinek száma nem haladja meg az előírt határértéket. Normál parcellában az eltérő növények vagy növényi részek száma nem lehet több mint, 5 db 2000 növényből. Kalászos parcellában a 100 kalászból a megengedett eltérő kalászosok száma max. 3 db, illetve 1-1 eltérő növényt tartalmazó sorok száma max. 6 db.

Egyöntetűségi probléma előfordulása esetén a DUS vizsgálathoz és a letéti minta képzéséhez a NÉBIH akkor fogad el a bejelentőtől maximum egy alkalommal új vetőmagot, ha az abszolút homogenitási vizsgálat során az eltérő egyedek száma nem haladja meg az irányelvekben megengedett értékek kétszeresét, vagy a relatív homogenitás esetén az egyes tulajdonságokra számolt szórás érték sehol sem haladja meg az összehasonlító fajták átlagszórás értékének kétszeresét.

9.5.3 Állandóság

Az állandóságot a DUS vizsgálat során nem figyeljük meg, azt a fajtafenntartótól a később bekért vetőmagnak az etalon vetőmaggal történő összehasonlításával ellenőrizzük. Döntési alapelv: amelyik fajta a DUS vizsgálat során egynemű, az állandónak tekinthető.

9.6 Egyéb DUS vizsgálati tudnivalók

9.6.1 Kiértésítés

A DUS problémákról a bejelentő /képviselő /nemesítő kiértésítését az észlelést követően, lehetőség szerint azonnal meg kell tenni (probléma személyes bemutatása a kísérletben), míg az írásos rögzítésére az időközi jelentésben kerül sor.

A végleges jelentést legkésőbb a Fajtaaminósító Bizottság üléséig el kell készíteni.

9.6.2 Állami elismerés meghosszabbítása

Az állami elismerés meghosszabbításának vizsgálati időtartama, a letéti felújító vizsgálat megegyező módon, egy vizsgálati ciklus. A meghosszabbítás követelményeinek csak akkor felel meg a fajta, ha ebben a vizsgálati ciklusban a DUS-vizsgálat során eleget tesz a fajtaazonosság és egyöntetűség (morfológiailag nem különbözik az eredeti letéti mintából felnevelt növény fajtaleírásától) követelményeinek. (Rendelet 18.§ 2. és 4. bekezdései). Amennyiben az egyöntetűség vizsgálata során probléma lép fel, az állami elismerés meghosszabbításának DUS-vizsgálata új vetőmaggal, még további egy évvel meghosszabbítható.

10 Előterjesztés tartalma

10.1 Az előterjesztés feltételei

A DUS vizsgálatok eredményességéről a NÉBIH közvetlenül, a Fajtaminősítő Bizottság közreműködése nélkül dönt.

A gazdasági értékvizsgálatok lezárása után pozitív DUS vizsgálati eredménnyel a fajtát a NÉBIH állami elismerésre vagy a vizsgálatok megszüntetésére a Fajtaminősítő Bizottság illetékes szekciója elé terjeszti.

10.2 Az előterjesztés tartalma

Egy-egy faj fajtájának előterjesztését egy bevezető nyitja meg, amely az illető faj termesztésének, fajtaellátottságának helyzetét mutatja be, illetve egyéb idevonatkozó információt közöl. Fajtánként szöveges előterjesztés készül a Rendelet 17§(2) alapján.

Fajonként egy döntési táblázat készül, amely tartalmazza a döntéshez felhasználható tulajdonságokat és az egyes tulajdonságoknál előírt döntési kritériumokat.

A kísérleti eredményeket tartalmazó táblázatokat a bejelentő a saját fajtája vonatkozásában kézhez kapja. Az összesített előterjesztési anyag a Fajtaminősítő Bizottság illetékes szekciója tagjainak kerül megküldésre.

11 NÉBIH nemzetközi tájékoztatási kötelezettsége

A fajta bejelentéséről, a bejelentés visszavonásáról, a fajta állami elismeréséről, illetve az állami elismerés megszüntetéséről, továbbá a fajtanév és a fajtafenntartó változásáról az EU Bizottságot és a tagországok hatóságait tájékoztatni kell.

A CPVO részére az alábbi információkat kell megadni, amelyet javasolnak hivatali kiadványban is közzétenni:

- a bejelentés napja,
- a fajta nyilvántartási száma,
- a javasolt végső fajtanév,
- a bejelentések visszavonása,

- a bejelentések visszautasítása,
- az állami elismerés megadása.